

УДК 65

Юрій Вологін, викладач Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК МЕНЕДЖМЕНТУ ЯК НАУКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті досліджується актуальна проблема суті, розвитку та становлення менеджменту, визначення вченими менеджменту як науки про функції управління, його сучасний розвиток та необхідність розвитку в ринковій економіці.

Ключові слова: менеджмент, управління, планування, контроль, ринкове середовище.

Рис. 1. Літ. 13.

Постановка проблеми. Сучасне життя в Україні позначене докорінними політичними, соціально-культурними, економічними змінами у всіх сферах. Формується ринкове середовище в якому менеджмент набуває особливого значення для будь-якої організації. Менеджерські функції виконують багато людей, яким необхідні спеціальні знання. І це вимагає від них опанування менеджменту, що є одночасно і наукою, і мистецтвом.

Складні умови господарювання, зміни в техніці і технологіях, зростаючі вимоги споживачів вимагають від сучасних менеджерів всіх рівнів управління, нових знань та навичок, які б відповідали вимогам часу. Життєва необхідність у використанні стратегічного управління, як одного з найефективніших і найпрогресивніших засобів управління організацією, спонукається розвиток ринкових відносин, позитивними зрушеннями в економіці України, зростаючою конкуренцією на будь-якому ринку.

Отже, в Україні потрібно вдосконалювати управління менеджментом на підприємствах, організаціях. Терміни “управління” та “менеджмент” широко використовується. Зробимо дослідження, що є спільного і відмінного в поняттях [3].

Управління – це цілеспрямована дія на об’єкт з метою змінити поведінку у зв’язку зі зміною обставин.

Управляти (керувати) можна автомобілем, конвеєром, технологією. Складовим елементом управління є менеджмент, під яким розуміють цілеспрямовану дію на колектив працівників або окремих виконавців для виконання певних завдань та досягнення визначеної мети.

Термін “менеджмент” походить з англійської мови і означає “керувати”, управляти стояти на чолі, завідувати, бути здатним впоратися з якоюсь проблемою.

За Оксфордським словником англійської мови, менеджмент – це:

- спосіб (манера) поведіння з людьми;
- влада і мистецтво управління;
- відповідне вміння й адміністративні навички;
- правила та прийоми ділового спілкування;
- орган управління виробництвом та адміністративна одиниця.

Всі відзначені визначення не розкривають змісту тлумачення менеджмент, але усі разом вони наближають до розкриття його сутності.

Менеджмент – це система, що передбачає здійснення способів, принципів управління, уміння спрямовувати працю людей знання, досвід, інтелект на досягнення поставлених цілей.

Система не стала, а постійно змінювана. Це процес узгодження діяльності людей, об’єднаних в організацію для досягнення загальної мети [1, 429 – 430].

Процес управління здійснюється шляхом реалізації певних функцій.

Функція – це вид певної діяльності, змінна величина (залежна від другої величини), яка характеризує роль соціального утворення [11].

Як було відзначено менеджмент можна розглядати як процес, а сам процес, своєю чергою, – як серію безперервних, взаємопов’язаних дій. Ці взаємопов’язані дії, які важливі для досягнення успіху будь-якої організації, і називаються функціями менеджменту. Вони відображають сутність і зміст управлінської діяльності на всіх рівнях управління.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У науковій літературі, починаючи з А. Файоля і Г. Черча, здійснюються спроби визначення цього поняття, розробки та опису основних функцій управління (П.М. Керженцев, Г.О. Слезінгер, О.О. Годунов, В.Г. Афанасьєв, Г.Х. Попов, О.Г. Ковальов, Д.П. Кайдалов, Е.І. Суїменко, М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі, Ф. Генон, Р.Х. Шакуров, Б.М. Андрушків, А. Бланк, Г.М. Артюх та ін.) [6, 5].

У найширшому філософському розумінні управління – це “елементарна функція організованих систем різної природи (біологічних,

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК МЕНЕДЖМЕНТУ ЯК НАУКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

соціальних, технічних), яка забезпечує збереження їх певної структури, підтримку режиму діяльності, реалізацію програми, мети діяльності” [13, 704].

логічної схеми, в центрі якої знаходиться функція координації, що забезпечує узгодження і взаємодію всіх інших функцій (рис. 1.)

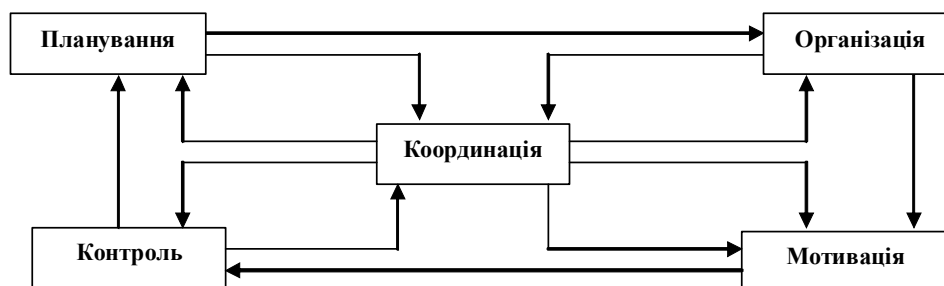

Рис. 1. Взаємозв'язок функцій менеджменту

На різних етапах розвитку управлінської науки істотний внесок в неї зробили такі українські вчені, як Остап Терлецький (1850 – 1902), Михайло Павлик (1896 – 1977), Михайло Драгоманов (1841 – 1895), Сергій Подолинський (1850 – 1891), Михайло Туган-Барановський (1865 – 1919), Іван Вернадський (1821 – 1884), Костянтин Воблій (1876 – 1947) [12] та інші.

В сучасній науковій літературі виокремлюють дві основні групи функцій менеджменту: загальні та конкретні функції [9].

Загальні функції менеджменту – це функції, які визначають лише вид управлінської діяльності незалежно від особливостей організації (характеру діяльності, виду, розміру, форми власності тощо).

Конкретні (специфічні, особливі) функції – це функції, які визначають направленість праці людини на конкретний об'єкт. Вони повністю залежать від організації, її призначення та характеру діяльності. В цьому розділі розглянемо загальні функції менеджменту з погляду змісту управління.

Слід зазначити, що серед сучасних науковців немає єдиної точки зору щодо функцій менеджменту. Визначення функцій залежить від теорій, наукових напрямків у з'ясуванні сутності менеджменту. В наукових джерелах здебільшого виділяють п'ять основних (загальних) функцій менеджменту: планову (планування), організаційну, мотиваційну, координаційну і контрольну.

Вони є складовими організації будь-якого процесу управління незалежно від її особливостей. Водночас слід зазначити, що функції менеджменту не можна ділити на більш і на менш важливі. Упущення або недооцінка однієї із них може призвести до виникнення кризової ситуації і значних втрат.

Взаємозв'язок між функціями менеджменту може бути представлений у вигляді структурно-

Початок організації – це визначення мети, визначення того, що потрібно робити, аби досягти її. Мета визначає всі складові процесу управління, які підпорядковані їй, працюють на неї. Управлінські функції, такі як комунікація і ухвалення рішення, є загальними для планування організації і підбору кадрів, керівництва, мотивації і контролю, тому їх ще називають зв'язуючими процесами. Контроль необхідний у процесі реалізації всіх функцій менеджменту.

Планування є базовою функцією менеджменту. На цій базі формуються інші ланки менеджменту, складаються управлінські відносини. На це потрібно звернути увагу, бо роль планової функції менеджменту нині недооцінюється. Поширена недалекоглядна думка, що планування – пережиток адміністративно-командної системи господарювання. Насправді планування на фірмах існувало задовго до появи соціалістичної системи господарювання.

Планування – це процес визначення мети, постановки завдань, розроблення структури організації, технології виробництва, визначення необхідних трудових і матеріальних ресурсів, а також розробка рішень.

Під функціями менеджменту слід розуміти відносно відособлені напрямки управлінської діяльності (трудові процеси в сфері управління), які забезпечують управлінську дію. Вони відображають суть і зміст управлінської діяльності на всіх рівнях управління.

Функції менеджменту виникли в результаті поділу і спеціалізації праці. Як було показано вище, однією із найважливіших категорій менеджменту є процес управління. Він здійснюється саме шляхом реалізації певних функцій. Визначення переліку цих функцій є одним із найважливіших завдань теорії менеджменту.

А. Файоль виділяв планування, організацію, розпорядництво, координування і контроль.

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК МЕНЕДЖМЕНТУ ЯК НАУКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Науковці колишнього Радянського Союзу говорили про шість функцій: планування, організацію, координування, стимулювання, регулювання та контроль. М. Мескон, М. Альберт і Ф. Хедоурі запропонували розглядати чотири функції: планування, організація, мотивація і контроль. Останній підхід виглядає найбільш привабливим, оскільки дослідження показують, що саме ці функції беруть участь у здійсненні будь-якого управлінського процесу. Що стосується координування та регулювання, то ці важливі управлінські важелі фактично є складовими планування, організації, мотивації та контролю. Наприклад, після контролю здійснюється зворотний зв'язок з метою усунення недоліків, відхилень, збоїв тощо, який і виконує завдання регулювання; в процесі стратегічного планування після встановлення місії і цілей організації, вибору і реалізації, стратегії здійснюється оцінка розробленої стратегії шляхом її співставлення з місією організації.

Таким чином, функції планування, організації взаємодії, мотивації і контролю можна вважати основними, оскільки будь-яка інша управлінська діяльність буде здійснюватись шляхом послідовного їх застосування. Наприклад, процес управління технічною підготовкою виробництва вимагає планування цієї діяльності, організації відповідних структур (служб, підрозділів), мотивації (стимулювання) працівників служб технічної підготовки, контролю результатів.

На першому етапі функції доцільно класифікувати за ознакою місця у менеджменті, що дозволить підкреслити панівну роль основних (загальних) функцій і виділити часткові (спеціальні) функції менеджменту. На другому етапі спеціальні функції можна класифікувати за ознаками процесів і об'єктів управління, а також елементів виробничо-господарської діяльності [7, 26].

Отже, за ознакою місця у менеджменті можна виділити основні (загальні) функції, тобто ті, які беруть участь у будь-яких управлінських процесах, і часткові (спеціальні), з допомогою яких здійснюються певні управлінські процеси.

Як вказувалось, до основних функцій відносяться планування, організація, мотивація і контроль.

За ознакою процесів управління спеціальними функціями є управління основним виробництвом, допоміжним виробництвом, технічною підготовкою, матеріально-технічним забезпеченням, патентно-ліцензійною діяльністю, капітальним будівництвом тощо.

За ознакою об'єкту – управління підприємством, цехом, службою, відділом, дільницею, бригадою тощо.

За ознакою елементів виробничо-господарської діяльності – управління працею, предметами та знаряддями праці, інформацією.

Нагадаємо, що реалізація будь-яких спеціальних функцій, які відображають процес чи об'єкт управління або елемент виробничо-господарської діяльності, здійснюється шляхом застосування основних функцій, тобто планування, організації, мотивації і контролю. Дослідження взаємозв'язку функцій дає можливість вдосконалювати управління, формувати ефективну систему менеджменту, усувати зайві ланки, бюрократичні перепони, опір переминам. Надалі будуть розглядатись тільки основні функції, як база будь-якого процесу управління. Що стосується спеціальних функцій, то їх застосування буде здійснюватись на засадах постулатів, які забезпечують механізм реалізації основних функцій [7, 27].

Спробуємо з'ясувати сутність та специфіку деяких управлінських понять, як-от: управління; соціальне управління; управління в освіті; менеджмент; менеджмент в освіті; педагогічний менеджмент; керівництво.

Перш за все слід відзначити, що дані терміни вживаються як назви і відповідних галузей практики, і дисципліну, що вивчають цю практику.

Попри певні значеннєві розходження, що відрізняють терміни “менеджмент” і “управління”, їх все ж таки можна розглядати як синонімічні у загальному контексті соціального управління.

Термін “управління” є більш загальним, по суті тому, як правило, поняття “менеджмент” вживається, коли:

- 1) підкреслюється ефективність управління;
- 2) йдеться про професійну діяльність керівника з відповідною освітою (менеджер);
- 3) йдеться про науку управління. Різні підходи до визначення поняття “управління”.

В.Г. Афанасьєв: “Управління – це передовсім усвідомлена діяльність людини, яка переслідує свої цілі. І це не просто діяльність, а той особливий її різновид, який пов'язаний із виробленням рішення, з організацією, спрямованою на втілення рішення в життя, регулюванням системи відповідно до заданої мети, підбиттям підсумків діяльності, систематичним отриманням, переробкою та використанням інформації” [2].

В.М. Шепель: “Сутність управління полягає в тому, що воно орієнтоване на забезпечення об'єктивних та суб'єктивних умов у такій пропорції й у такому поєднанні, що дозволяє досягти поставлених цілей. Управління – завжди влада” [8].

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК МЕНЕДЖМЕНТУ ЯК НАУКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Б.А. Гаєвський: “Процес управління є впорядкуванням системи”. Філософський словник: “Управління – елемент, функція організованих систем різної природи (біологічних, соціальних, технічних), що забезпечує збереження їх певної Структури, підтримку діяльності, реалізацію їх програм і мети” [8].

Г.В. Єльнікова: “Управління – це особливий вид людської діяльності в умовах постійних змін внутрішнього та зовнішнього середовища, який забезпечує цілеспрямований вплив на керувану систему для збереження і впорядкування її в межах наданих параметрів на основі закономірностей її розвитку та дії механізмів самоуправління” [5].

Б.М. Андрушків, О.Є. Кузьмін: “Управління – це цілеспрямована дія на об’єкт з метою змінити його стан або поведінку у зв’язку із зміною обставин” [1].

І.Ф. Ісаєв: “Під управлінням взагалі розуміється діяльність, спрямована на вироблення рішень, організацію, контроль, регулювання об’єкта управління відповідно до заданої мети, аналіз і підбиття підсумків на основі дострокової інформації” [8].

В.С. Лазарев: “Управління – це неперервна послідовність дій, що здійснюється суб’єктом управління, у результаті яких формується і змінюється образ керованого об’єкта, встановлюються цілі спільної діяльності, визначаються способи їх досягнення, розділяються види роботи між її учасниками та інтегруються їх зусилля” [8].

М.Х. Мескон, Ф. Хедоурі, М. Альберт: “Управління – це процес планування, організації, мотивації і контролю, який необхідний для того, щоб сформулювати і досягти цілей організації” [10].

В.П. Жигалов, Л.М. Шимановська: “Управління – складний соціально-економічний процес. У широкому розумінні слова він означає вплив на процеси, об’єкти, системи з метою збереження їхньої сталості або переведення з одного стану в інший згідно з поставленими цілями” [8].

Поняття соціального управління.

Філософський словник: “Під соціальним управлінням розуміють вплив на суспільство з метою його упорядкування, збереження якостей, специфіки, удосконалення і розвитку. Це необхідна властивість будь-якого суспільства, що впливає з його системної природи, суспільного характеру праці, необхідності спілкування людей у процесі праці та життя, обміну продуктами їх матеріальної та духовної діяльності”.

А.Л. Свенцицький: “Соціальне управління – цілеспрямований, планомірний і систематичний інформаційний вплив суб’єкта управління на його об’єкт з коригуючим урахуванням змін, що відбуваються в останньому” [8, 45 – 47].

Висновки. Отже, сучасний розвиток управлінської науки в Україні відбувається в руслі процесів формування соціального ринкового господарства в умовах глобалізації.

Однією з найгостріших сучасних проблем української держави є непрофесіоналізм у сфері управління. Причина цього – наявність некваліфікованих керівників на всіх рівнях державного управління, що володіють старими знаннями і не встигли здобути нові знання, оволодіти сучасним мисленням. Ринкова система відносин – це жорстка система, що не визнає слабких це найсильніша, з огляду на весь світ, конкуренція товаровиробників, це і особлива система управління. Перехід до неї повинен супроводжуватися насамперед навчанням керівних кадрів управлінню в сучасних умовах, знанням механізму дії об’єктивних законів ринкових відносин. В Україні цей процес знаходиться на початковій стадії свого розвитку, і сьогодні не є необхідною та обов’язковою умовою при підборі кадрів на керівні посади, не беруться при цьому в розрахунок і морально-етичні якості претендентів. Негативний вплив на управлінський процес має те, що в державі відсутня чітко сформульована цільова політика соціально-економічного розвитку. Це підтверджується зізнанням вищих керівників країни у тому, що вони не знають, куди йти і що будувати. Це відзначають і представники міжнародних організацій в Україні. Так, Грегорі Еджейчак, голова представництва Всесвітнього банку, стверджує, що “в Україні немає чіткого уявлення, куди повинна рухатися країна...” [4].

Розв’язання суспільних завдань базується не на використанні внутрішніх можливостей держави, а на випрошуванні і бездарному використанні далеко не безкоштовної допомоги різних міжнародних організацій, країн-інвесторів і окремих осіб, що володіють капіталом [12].

Зауважимо, що управління реалізується людиною і вимагає психологічного аналізу. Отже, психологія є основою керівництва (менеджменту) в будь-якій галузі, і тому таким важливим є психологічний аналіз менеджменту в освіті, де і суб’єкт, і об’єкт, і продукт праці – психологічні феномени.

І. Андрушків Б.М., Кузьмін О.Є. Основи менеджменту. – Львів: Світ, 1955. – 269 с.

М. СКОРИК – МОЙСЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИКИ

2. Афанасьев В.Г. *Человек в управлении обществом.* – М.: Политиздат, 1977. – 382 с.
3. Вачевський М.В., Мадзігон В.М., Скотний В.Г. і інші. *Основи економіки. Навчальний посібник для учнів ліцеїв, коледжів, гімназій та загальноосвітніх шкіл 10–11–12 класів.* – Київ. – Педагогічна думка, 2007. – 612 с.
4. *Голос України.* – 1999. – 13 березня. – С. 8.
5. Сльнікова Г.В. *Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні.* – Х.: Крок, 1999. – 303 с.
6. Коломінський Н.Л. *Психологія менеджменту в освіті (соціально-психологічний аспект).* – Монографія. – Київ, – 2000. – 284 с.
7. Кузьмін О.Є. *Сучасний менеджмент. Навчально-практичний посібник.* – Львів, “Центр Європи”, – 1995. – 174 с.
8. Мармиза О.І. *Менеджмент в освіті: секрети успішного управління.* – Харків. Видавнича група “Основа”. – 2005. – 176 с.
9. Мартыненко Н.М. *Менеджмент фирмы: Кн. для предпринимателя: Для студентов экон. спец. вузов.* – К.: МП “Леся”, 1995. – С. 90.
10. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. *Основы менеджмента: Пер. с англ.* – М.: “Дел”, 1992. – С. 68.
11. Питер Ф. *Друкер Рынок: как выйти в лидеры. Практика и принципы: Пер. с англ.* – М., 1992. – С. 38.
12. Федоренко В.Г., Віденко О.М., Бондаренко Є.В., Уткін О.Ф., Панько О.М., Анін В.І., Пінчук Ю.Б. *Основы менеджмента. / За науковою ред. проф. В.Г. Федоренка.* – К.: Алерта, 2007. – 420 с.
13. *Философский энциклопедический словарь.* – М.: Сов. энциклопедия, 1983. – 840 с.

Стаття надійшла до редакції 31.05.2011

УДК 78(477)

**Оксана Волох, викладач кафедри методики музичного виховання і диригування
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка**

М. СКОРИК – МОЙСЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИКИ

У статті висвітлюється життєвий та творчий шлях сучасного композитора.

Ключові слова: *хорова та інструментальна музика, оркестр, естрадна музика.*

Літ. 7.

Постановка проблеми. Святкування ювілейних дат провокує на заострені роздуми про особливу місію митця в контексті історії. Власне, він сам її творить. Ще виразнішими вони стають, коли розумієш, що легендарну особистість можна запросто назвати не тільки сучасником, а й активним учасником сьогоденних мистецьких рефлексій.

Аналіз останніх досліджень. Музично-педагогічний досвід сучасного композитора, не знижує творчої активності. Композиторська, зумовлена великим обсягом спеціальних знань, що стоять перед майбутніми діями мистецтв.

Метою статті є донесення до читачів інформацію про життєвий та творчий шлях композитора нашого часу Мирослава Скорика.

Виклад основного матеріалу. Однією з найголовніших обставин дитячого і юнацького періодів були родинні музичні традиції, етнокультурні, релігійні, націоналістичні, демократичні орієнтації його найближчого оточення, висока національно-культурна свідомість та інтелігентність усього родинного генеалогічного дерева.

Родинні корені Мирослава Скорика дуже давні і сягають XVII ст. Предки його як по батькові,

так і по материнській лінії були козаками, які жили на теренах центральної України, звідки переселились на Поділля й Галичину, давши розлогі роди галицької інтелігенції. З батьківського боку – рід Скориків, з боку матері – рід Савчинських з численними генеалогічними гілками Крушельницьких, Савчинських, Нудів, Рудницьких, Фільців, Стефановичів, Негребецьких та ін.

Народившись 13 липня 1938 р. у Львові, М. Скорик зростав у сприятливому духовно-інтелектуальному родинному середовищі. У родині, яка відігравала помітну роль у мистецькому, науковому, громадсько-культурному житті Галичини, де музика була у великій пошані. Його батько – Михайло Скорик займався науковою діяльністю, був істориком та етнографом, працював у Львівському відділенні Академії наук УРСР, володів грою на скрипці, чудово виконував різноманітні народні мелодії, пісні й танці карпатського краю. Співучою була вся родина по лінії його матері – Марії-Соломії Скорик, яка мала чарівний голос, знала безліч пісень і вчила їх свого сина.

Малий Мирослав знав багато пісень, романсів, казок, оповідей про героїчні подвиги опришків, про добро і зло. Він мав прекрасні музичні дані,